

Sag C-713/23

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

23. november 2023

Forelæggende ret:

Naczelny Sąd Administracyjny (Polen)

Afgørelse af:

8. november 2023

Sagsøger og kassationsappellant:

JC-T

MT

Sagsøgt og kassationsindstævnte:

Wojewoda Mazowiecki

Hovedsagens genstand

Kassationsappel til prøvelse af et afslag på i en medlemsstat at indføre en vielsesattest for to personer af samme køn, der har indgået ægteskabet i en anden medlemsstat, hvor en af disse personer er statsborger, i civilstandsregistret.

Genstanden og retsgrundlaget for forelæggelsen

Spørgsmålet, om et afslag på at indføre en vielsesattest mellem to personer af samme køn, der er indgået i én medlemsstat, i civilstandsregistret i en anden medlemsstat, er i strid med artikel 20, stk. 2, litra a), og artikel 21, stk. 1, TEUF – artikel 267 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde

Præjudicielle spørgsmål

Skal artikel 20, stk. 2, litra a), og artikel 21, stk. 1, TEUF sammenholdt med artikel 7 og artikel 21, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder samt artikel 2, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF, fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at de kompetente myndigheder i en medlemsstat, hvor en unionsborger, der har indgået ægteskab med en anden unionsborger (to personer af samme køn) i en medlemsstat i overensstemmelse med lovgivningen i dette land, kan afslå at anerkende og indføre denne vielsesattest ved transskribering i det nationale civilstandsregister, og derved forhindre disse personer i at opholde sig i denne stat med den pågældende civilstand og med samme efternavn, alene fordi loven i værtsmedlemslandet ikke giver mulighed for ægteskab mellem to personer af samme køn?

Anførte internationale bestemmelser

Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMK«) – artikel 8, stk. 1, artikel 12 og artikel 14

Anførte EU-retlige bestemmelser

Traktaten om Den Europæiske Union – artikel 6

Traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde – artikel 20, stk. 1, artikel 20, stk. 2, litra a) og artikel 21, stk. 1.

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«) – artikel 7, artikel 21, stk. 1, og artikel 45

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF – artikel 2, punkt 1-3.

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/1191 af 6. juli 2016 om fremme af den frie bevægelighed for borgere gennem en forenkling af kravene vedrørende fremlæggelse af visse offentlige dokumenter i Den Europæiske Union og om ændring af forordning (EU) nr. 1024/2012 – artikel 4.

Relevante nationale retsfor skrifter

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Republikken Polens forfatning af 2.4.1997) – artikel 18, artikel 31 og artikel 47

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (lov om familie og værgemål) – artikel 1, stk. 1, og artikel 3

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (den civile retsplejelov af 17.11.1964) – artikel 1138

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (lov om international privatret af 4.2.2011) – artikel 7

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (lov om dokumenter vedrørende civilstand af 28.11.2014) (herefter »loven om dokumenter vedrørende civilstand«) – artikel 3, artikel 104, stk. 1, 2 og 5, artikel 105, stk. 1, artikel 107, tredje punktum.

Relevant praksis fra Domstolen

Dom af 2. oktober 2003, Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539 – præmis 25

Dom af 14. oktober 2008, Grunkin og Paul, C-353/06, EU:C:2008:559 – præmis 16

Dom af 18. juli 2013, Prinz og Seeberger, C-523/11 og C-585/11, EU:C:2013:524 – præmis 23

Dom af 2. juni 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401 – præmis 32

Dom af 24. november 2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897 – præmis 59

Dom af 14. november 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862 – præmis 52

Dom af 5. juni 2018, Coman m.fl., C-673/16, EU:C:2018:385 – præmis 32, 35 og 36

Dom af 14. december 2021, Stolichna obshtina, rayon »Pancharevo«, C-490/20, EU:C:2021:1008 - præmis 47

Relevant praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter »EMD«)

EMD's dom af 11. juli 2002, Goodwin mod Storbritannien, ECLI:CE:ECHR:2002:0711JUD002895795

EMD's dom af 24. juni 2010 i sagen Schalk og Kopf mod Østrig, ECLI:CE:ECHR:2010:0624JUD003014104

EMD's dom af 21. juli 2015, i sagen Oliari mod Italien, ECLI:CE:ECHR:2015:0721JUD001876611

EMD's dom af 17. januar 2023 i sagen om Fedotova m.fl. mod Rusland, ECLI:CE:ECHR:2023:0117JUD004079210

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Sagsøgerne i den foreliggende sag er JC-T, der har dobbelt statsborgerskab i Polen og Tyskland, og MT, der er polsk statsborger, blev gift i Berlin (Tyskland). Da de blev gift, tog førstnævnte sin nye ægtefælles navn og tilføjede dette som anden del til sit eget efternavn. Efter egen anmodning og efter afgørelse fra lederen af civilregistreringskontoret i hovedstaden Warszawa i Polen – i det kontor begge sagsøgers fødselsattester var blevet udarbejdet – blev hans efternavn ændret, således at den anden del af efternavnet blev tilføjet. I øjeblikket er sagsøgerne bosat i Tyskland, men de har til hensigt at flytte til og bo i Polen, med den civilstand, der følger af ægteskabet, og med de efternavne, de har fået efter ægteskabets indgåelse.
- 2 Sagsøgerne indgav en ansøgning om transskribering af deres udenlandske vielsesattest i de polske civilstandsregistre til lederen af ovennævnte kontor. I henhold til artikel 107 i loven om dokumenter vedrørende civilstand, afslog lederen i sin afgørelse at indføre denne vielsesattest i civilstandsregistret, da polsk lov ikke foreskriver ægteskaber mellem to personer af samme køn, og derfor ville transskribering af denne attest være i strid med de grundlæggende principper i retsordenen i Republikken Polen.
- 3 Sagsøgerne påklagede ovennævnte afgørelse til Wojewoda Mazowiecki (guvernør i provinsen Mazowsze), som stadfæstede lederens afgørelse. Guvernøren påpegede også uoverensstemmelse mellem den tyske vielsesattestsformular og den polske udgave, da den polske formular kræver, at der skal angives oplysninger i rubrikken »kvinde«, og det ville ved transskribering i dette tilfælde være nødvendigt at anføre navnene og efternavne på to mænd. I Polen kan kun en mand og en kvinde indgå ægteskab, hvorfor det ikke er tilladt at anføre oplysninger om to mænd som ægtefæller i civilstandsregistret, uanset hvordan de enkelte rubrikker er formuleret i vielsesattestsformularen.
- 4 Sagsøgerne indbragte denne afgørelse for Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (den regionale domstol i forvaltningsretlige sager i Warszawa) (herefter »den regionale forvaltningsdomstol«), med påstand om ophævelse af de trufne afgørelser om afslag på at transskribere en udenlandsk vielsesattest.

- 5 Den regionale forvaltningsdomstol forkastede søgsmålet og anførte, at sagsøgerne ikke havde ret i, at forpligtelsen til at beskytte ægteskabet som en forening mellem en kvinde og en mand, som fastlagt i artikel 18 i forfatningen, ikke indebærer et forbud mod at registrere et ægteskab mellem to personer af samme køn indgået i udlandet. Den regionale forvaltningsdomstol udtalte, at hele det nationale retssystem udgør en sammenhængende helhed, og at fortolkningen af forfatningens bestemmelser sammenholdt med retsordenens grundlæggende principper, ikke kan dispensere fra reglerne i en lavere rangerende retsakt. Artikel 1, stk. 1, i familie- og værgemålsloven giver ikke mulighed for ægteskab mellem to personer af samme køn, da den kun definerer ægteskab som en forening mellem en kvinde og en mand. At tiltræde sagsøgernes holdning ville betyde, at der sker en anerkendelse af ægteskaber mellem to personer af samme køn i den nationale offentlige orden, hvilket hverken forfatningen eller lovene forudsiger. Registrering af en udenlandsk vielsesattest mellem personer af samme køn ville derfor være i strid med de grundlæggende principper i den polske retsorden. Den regionale forvaltningsdomstol fastslog også, at afslaget på transskribering ikke er i strid med artikel 8 og artikel 14, sammenholdt med artikel 12 i konventionen og artikel 21, stk. 1, TEUF, fordi tvisten vedrører spørgsmålet om civilstand, som ikke påvirker retten til at færdes og opholde sig i en medlemsstat.
- 6 Sagsøgerne har iværksat en kassationsappel over dommen fra den regionale forvaltningsdomstol til Naczelny Sąd Administracyjny (herefter »øverste domstol i forvaltningsretlige sager«).

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 7 Ifølge artikel 104, stk. 2, i loven om dokumenter vedrørende civilstand indebærer en registrering af et udenlandsk civilstandsdocument en nøjagtig og bogstavelig overførsel af indholdet af dette dokument til det polske civilstandsregister, både sprogligt og formelt, uden nogen ændring af stavningen af navne og efternavne på de personer, det udenlandske dokument omhandler. Artikel 105, stk. 1, i loven om dokumenter vedrørende civilstand definerer transskribering som en materiel og teknisk handling, og en note om transskription er inkluderet i civilstandsattesten. Den direkte retsvirkning af transskription er, at der sker en oprettelse af en polsk civilstandsakt, som er »løsrevet« fra den originale registrering af begivenheden, og som har bevisværdi svarende til civilstandsregistre som oprindeligt er oprettet i Polen som følge af en registrering af en retlig begivenhed. I henhold til artikel 107, punkt 3, i loven om dokumenter vedrørende civilstand kan lederen af civilregistreringskontoret nægte at foretage transskribering, hvis dette ville være i strid med de grundlæggende principper i Republikken Polens retsorden. Ifølge artikel 7 i lov om international privatret, finder udenlandsk ret ikke anvendelse, hvis anvendelsen har virkninger, der er i strid med de grundlæggende principper i Republikken Polens retsorden.
- 8 Selv om sagen drejer sig om transskribering i forbindelse med sagsøgernes hensigtserklæring om flytning til og ophold i Polen (et værtsmedlemsland, der

ikke anerkender ægteskab mellem to personer af samme køn) med den civilstand, der følger af deres ægteskab, der er indgået i Tyskland og med de navne, de har fået efter ægteskabets indgåelse, har den øverste forvaltningsdomstol rejst tvivl om fortolkningen af artikel 20, stk. 2, litra a), og artikel 21, stk. 1, TEUF, der sikrer unionsborgeres ret til at færdes og opholde sig frit inden for en medlemsstats område under hensyntagen til grundlæggende rettigheder, især dem, der følger af chartret, såsom retten til respekt for privatliv og familieliv (chartrets artikel 7) og forbuddet mod enhver forskelsbehandling, især på grund af seksuel orientering (chartrets artikel 21, stk. 1).

- 9 Den øverste forvaltningsdomstol henviser til Domstolens praksis, hvor det er understreget, at spørgsmålet om ægteskabelig status og de dertil knyttede lovbestemmelser vedrørende ægteskab er et område, der falder ind under medlemsstaternes kompetence, og EU-retten tilsidesætter ikke denne kompetence (jf. domme: Garcia Avello, præmis 25; Grunkin og Paul, C-353/06, præmis 16). Medlemsstaterne har en vis frihed med hensyn til at indføre ægteskab for to personer af samme køn (dom i Parris, C-443/15, præmis 59), men medlemsstaterne skal overholde EU-retten under udøvelsen af denne kompetence, herunder retten til at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område (dommen Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, præmis 32).
- 10 Ifølge Domstolens praksis har statsborgere i medlemsstaterne også ret til ved deres tilbagevenden til denne medlemsstat at have et normalt familieliv i både værtsmedlemsstaten og i den medlemsstat, hvor de har statsborgerskab, ved i denne medlemsstat at være ledsaget af sine familiemedlemmer (domme: Coman m.fl., præmis 32, og Stolichna obshtina, rayon »Pancharevo«, præmis 47).
- 11 Artikel 2, stk. 2, i direktiv 2004/38 indeholder en definition af »familiemedlem«, som især omfatter en ægtefælle, idet begrebet »ægtefælle« i direktivets forstand er neutralt med hensyn til køn og derfor kan omfatte en ægtefælle af samme køn som den pågældende unionsborger – en medlemsstat kan ikke påberåbe sig sin nationale lovgivning for på sit område at modsætte sig anerkendelse af et ægteskab indgået med en unionsborger af samme køn i en medlemsstat i henhold til den sidstnævnte medlemsstats lovgivning (dom i sagen Coman m.fl., C-673/16, præmis 35, 36).
- 12 Manglen på bestemmelser i national ret, der giver mulighed for at transskribere eller registrere et sådant forhold, bør derfor ikke udelukke en forpligtelse til at anerkende visse specifikke virkninger af indgåelsen af en sådan forening i værtsmedlemsstaten. En unionsborger, der har udnyttet sin ret til at færdes og opholde sig i en anden medlemsstat end sin oprindelsesmedlemsstat, kan også påberåbe sig de rettigheder, der er knyttet til en sådan status, over for sin oprindelsesmedlemsstat (Prinz og Seeberger-dommen, præmis 23). De rettigheder, der er indrømmet statsborgerne i medlemsstaterne i henhold til artikel 21, stk. 1, TEUF, omfatter retten til at have et normalt familieliv i værtsmedlemsstaten og i den medlemsstat, hvori de er statsborgere, ved i denne medlemsstat at være ledsaget af familiemedlemmer (Lounes-dommen, præmis 52).

- 13 Den øverste forvaltningsdomstol har videre anført, at artikel 7 og artikel 21, stk. 1, i chartret har et normativt indhold, der i det væsentligste er identisk med reguleringen i artikel 8, stk. 1, og artikel 14 i EMK. EMD fortolker i sin praksis ovennævnte bestemmelser i sammenhæng med artikel 12 i EMK, og den øverste forvaltningsdomstol bemærker, at praksis har udviklet sig i løbet af de sidste 20 år for så vidt angår vurderingen af nationale bestemmelser om den retlige anerkendelse af forhold mellem to personer af samme køn.
- 14 I Goodwin-sagen fandt EMD således, at begreberne, der er anvendt i artikel 12 i EMRK vedrørende retten for mænd og kvinder til at indgå ægteskab, ikke længere kan forstås som begreber, der udelukkende bestemmer køn ud fra biologiske kriterier. I Schalk og Kopf-sagen støttede EMD behovet for retlig anerkendelse af forholdet mellem partnere, der som familie kan nyde beskyttelse i henhold til artikel 8 i EMRK, selv om det blev bemærket, at de stater, der er parter i konventionen, nyder en vis skønsmargin, indtil den relevante retlige regulering er indført. I Oliari-sagen udtalte EMD, at bestemmelsen i artikel 8 i EMRK kan forstås som pålæggelse af en positiv forpligtelse for konventionsparterne til at regulere den retlige status for forhold mellem to personer af samme køn med henblik på at anerkende og beskytte deres forhold.
- 15 I Fedotova-sagen fortolkede EMD konventionens artikel 8 på en sådan måde, at konventionsstaterne er forpligtede til institutionelt at regulere en sådan forening mellem personer af samme køn og dermed i tilstrækkelig grad anerkende og beskytte disse forhold. Ifølge EMD kan privatlivet ikke kun fortolkes som retten til privatlivets fred, men også som retten til at skabe og udvikle relationer til andre mennesker, og beskyttelsen af den traditionelle familiemodell kan ikke retfærdiggøre manglen på retlig anerkendelse og beskyttelse af rettighederne for ægteskab mellem to personer af samme køn. EMD overlod på grund af sociale forhold en vis skønsmargin til staterne for så vidt angår, hvilken form for registrering anvendes, men begrænsede behovet for institutionalisering til partnerskab eller andet lignende forhold.
- 16 Den øverste forfatningsdomstol er tilbøjelig til at fortolke de undersøgte bestemmelser i TEUF på en sådan måde, at de er til hinder for afslaget på transskribering af en udenlandsk vielsesattest i de nationale civilstandsregistre, da dette er et udtryk for værtsmedlemsstatens manglende respekt for unionsborgeres ret til familieliv og civilstand efter at have indgået ægteskab i et andet medlemsland i overensstemmelse med lovgivningen i det pågældende land, og samtidig udgør det et tegn på forskelsbehandling på grund af køn og seksuel orientering, hvilket således forhindrer disse personer i fuldt ud at udnytte deres ret til at færdes frit og opholde sig i dette land. EU-retten skelner ikke mellem en ægtefælle eller en partner, som en unionsborger har indgået et registreret partnerskab med, som et familiemedlem, på baggrund af køn, hvorfor begrebet er kønsneutralt.
- 17 Nationale lovbestemmelser vedrørende civilstand, herunder ægteskab, hører under medlemsstaternes kompetence, men staterne bør udøve denne kompetence i

overensstemmelse med EU-retten og loven om fri bevægelighed. Nationale bestemmelser kan ikke krænke »fælles værdier« (betragtning i præamblen til chartret), og derfor er disse grundlæggende rettigheder, der tilkommer enhver borger i Unionen.

- 18 På den anden side kan de ovennævnte bestemmelser i TEUF dog også fortolkes således, at de ikke er til hinder for det nævnte afslag. Afslag på transskribering med den begrundelse, at værtsmedlemsstaten udelukkende anerkender ægteskab som en forening mellem en kvinde og en mand, fratager ikke unionsborgere retten til at færdes frit og opholde sig i den pågældende medlemsstat, under forudsætning af, at der tages hensyn til den interne lovgivning i den stat, som ikke anerkender forholdet mellem to personer af samme køn. Unionen respekterer »de europæiske folks forskelligartede kulturer og traditioner« (betragtning i præamblen til chartret).
- 19 Efter at have modtaget svar på det præjudicielle spørgsmål vil den øverste domstol overveje, om manglen på bestemmelser i national lovgivning, der giver mulighed for at registrere et forhold mellem to personer af samme køn, er ensbetydende med, at pligten til at anerkende visse virkninger af at indgå et sådant forhold udelukkes.